

Pasientansvarlig lege – mer enn honnørord?

Nyheter og reportasjer

Med innføring av pasientansvarlig lege skulle møtet mellom pasient og lege virkelig settes i sentrum ved norske sykehus. Ett år etter at ordningen ved forskrift ble obligatorisk, likner den mer et honnørord enn en realitet. Men Kongsberg sykehus har tatt forskriften på alvor.

Ved Kongsberg sykehus får alle pasienter helt systematisk en navngitt pasientansvarlig lege, helt i tråd med forskriften som gjorde ordningen obligatorisk ved alle sykehus fra 1. januar 2001 (1). Hensikten er at dette skal gi grunnlag for at pasienten får en bedre gang gjennom sykehuset, ifølge sykehusdirektør Ole Tunold. Men han er den første til å innrømme at innføring av ordningen ikke gir garanti for at pasientene faktisk opplever at behandlingen er mer samordnet og at kommunikasjon mellom lege og pasient flyter bedre.

– Vi kan dokumentere at vi har pasientansvarlig lege for hver pasient, skjønt ikke alle opplever at de til enhver tid kan henvende seg til en pasientansvarlig lege. Jo mindre et sykehus er, jo mindre blir også pasientens frustrasjon over å forholde seg til en hvit sky av spesialister. Her er det i alt 39 leger.

Strømlinjeformet

For å lette innføringen av pasientansvarlig lege, har man i løpet av det siste året gått fra funksjonsorganisert til prosessorganisert pasienttilbud ved Kongsberg sykehus. Man har byttet ut en organisering med få lenker og tette skott mellom de ulike avdelinger, med en mer strømlinjeformet struktur med færrest mulig skiller avdelingene imellom. – Å sette blikket på totalansvar fremfor fagansvar er en nøkkel, mener Tunold.

Prosessorganisert pasienttilbud gir økt krav om koordinering. Dette har man løst ved å peke ut tre prosessansvarlige, som på det planleggende og koordinerende plan har ansvar for det samlede sykehusstilbud til hver

av sine pasientgrupper. Alle indremedisinske pasienter er underlagt én prosessansvarlig, alle kirurgiske én og alle pasienter ved fødsel/gynekologisk avdeling én.

Ved hver av disse avdelingene har man også pasientansvarlige leger, som har det daglige ansvaret for pasientene. Man har i stor grad videreført at behandlingsansvarlig

Ole Tunold

lege også er pasientansvarlig lege.

For øvrig har man beholdt basisorganisasjonen. – Utfordringen med den modellen vi har valgt, er å sonde mellom ansvar og instruksjonsmyndighet til prosessansvarlig, og medisinsk ansvar til avdelingsleder med pasientansvar.

De prosessansvarlige har instruksjonsmyndighet overfor avdelingene når det gjelder langsiktig planlegging og koordinering, sier Tunold.

To avdelinger, to varianter

Hvem som utpekes til pasientansvarlig lege for hvilken pasient, varierer mellom avdelingene. Ved medisinsk avdeling er 90 % av innleggelsene øyeblikkelig hjelp. Pasientansvaret blir delegert til den lege som til enhver tid er på posten. Hver morgen går man gjennom siste døgns innleggelser, sorterer pasienter etter grenspesialitet og hvem som er til stede på vakt. Pasientansvaret gjelder for det aktuelle sykehusopphold, ikke ved eventuell tilbakekomst.

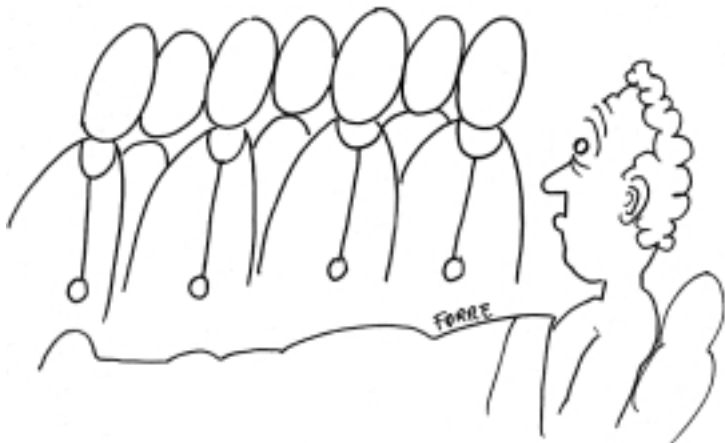
Ved kirurgisk avdeling er andelen elektiv behandling større. Her blir pasientansvarlig lege den som har vurdert pasienten poliklinisk og operert, den som følger pasienten videre. Ved hver av avdelingene er det seks overleger, tre assistenter og fire turnusleger.

– Legers arbeidstid er en velbrukt forklaring på hvorfor ordningen med pasientansvarlig lege er vanskelig å gjennomføre i praksis. Hvordan har dere løst det?

– Pasientene kommer til sykehuset uansett, og det skjer ofte at pasientansvarlig lege etterspørres på kveldstid, for eksempel. Da er det vakthavende som må svare. Noe mer utfyllende svar kan jeg ikke gi, sier Tunold.

– Ikke være bokstavtro

Ludger Schmidt, avdelingsoverlege ved kirurgisk avdeling, mener svakhetene ved ordningen særlig viser seg ved behov for vikarer. Bruk av faste vikargrupper bidrar likevel til en viss smidighet, og ved avdelingen

Avdelingsoverlegene Ludger Schmidt og Reidar Pytte, har innført ordningen med pasientansvarlig lege ved sine avdelinger. Foto T. Sundar

går man gjennom hvem som overtar pasientansvar når et vikariat er ferdig. Schmidt synes ikke innføring av pasientansvarlig lege har gitt store endringer i hverdagen. – Vi har et godt innarbeidet team, og i praksis har vi hatt pasientansvarlig lege her lenge før forskriften kom. Og ved et lokalsykehus er man i praksis fortsatt ansvarlig for pasienten etter at døren slår igjen bak deg etter arbeidstid, tilføyer han.

Hans kollega ved medisinsk avdeling, Reidar Pytte, har tydelig formalisert ordningen ved sin avdeling. – Som ideal og mål er ordningen med pasientansvarlig lege bra, men jeg tror det er litt urealistisk til fulle å

Trådene samlet på én hånd

1. januar 2001 ble ordningen med pasientansvarlig lege gjort obligatorisk i egen forskrift til spesialisthelsetjenesteloven (1, 3). Formålet er å skape kontinuitet og samordnet behandling og minske antall kontaktpunkter for pasienter som er innlagt i sykehus, eller som flere ganger får poliklinisk undersøkelse og behandling for den samme tilstanden. Det er også ønskelig at ordningen skal bidra til å styrke kommunikasjon og koordinering mellom spesialisthelsetjenesten og kommunehelsetjenesten.

Kravet om pasientansvarlig lege gjelder ved:

- Innlegging i somatiske institusjoner
- Institusjoner i psykisk helsevern
- Polikliniske tjenester før og etter innlegging
- Gjentakende poliklinisk undersøkelse og behandling

Pasientansvarlig lege skal

- ha en samordningsfunksjon for behandlingen
- være det faste medisinsk-faglige kontaktpunktet for pasienten under oppholdet ved institusjonen
- fungere som kontaktperson mellom første- og annenlinjetjenesten
- være et bindeledd mellom pasient og ledelse på ulike nivåer

Pasientansvarlig lege skal utpekes så snart som mulig etter innleggelse eller poliklinisk forundersøkelse, og pasienten skal da få beskjed om dette. Forskriften fastslår ikke hvem som skal utpekes til pasientansvarlig lege, men sier at den lege som er ansvarlig for behandlingen kan pekes ut. Det er ansvarlig leder ved en avdeling som skal peke ut pasientansvarlig lege.

gjennomføre den i en klinisk hverdag, særlig for dem som har anlegg for å føle seg utilstrekkelig. Vi kan ikke være bokstavtro og så tilgjengelige at vi ikke får mulighet til å gjøre det vi skal, nemlig behandle, men heller ikke så utilgjengelige at vi lurer oss unna det vi ikke har lyst til. Poenget må være at

pasienter får et sted å henvende seg når ting ikke er strømlinjeformet, som for eksempel pasienter med mange ulike diagnoser, synes Pytte.

– Ingrid M. Høie, Tidsskriftet
ingrid.hoie@legeforeningen.no

– Lettere på papir enn i praksis

– Ordningen med pasientansvarlig lege er lettere å gjennomføre på papir enn i praksis, mener avtroppende president Hans Petter Aarseth.

Ideen om pasientansvarlig lege ble første gang lansert i Steine-utvalgets utredning *Pasienten først!* (2). Etter at ordningen ble forskriftsfestet, har den fått seile sin egen sjø.

– Vi har ikke gjort noen ting, og jeg har ikke inntrykk av at sykehusene har tatt dette inn over seg heller, sier Hans Petter Aarseth. – Legeforeningen støttet opp om innføring av pasientansvarlig lege, uten at man var helt tydelig så på hva man la i dette. I ettertid ser man at ordningen er lettere å sette på papiret enn å sette ut i praksis. Pasientansvarlig lege er en person som er ansvarlig uten å ha myndighet i situasjonen. Den bør knyttes sammen med behandlingsansvarlighet, hvor man har beslutningsansvar, fortsetter han.

– Yngre legers forening mener forskriften er blitt for diffus. Deler du denne oppfatningen?

– Nei, forskriften åpner for at man kan klare å innføre ordningen under ulike forhold. En tydeligere forskrift ville kunne

stenge for praktiske løsninger. Innføring av en slik ordning må ikke lage problemer med hensyn til alle andre ansvarspersoner – journalansvarlig, informasjonsansvarlig, opplysningsansvarlig, behandlingsansvarlig. Legeforeningen mener at en og samme person bør inneha disse rollene. Det er mest naturlig og hensiktsmessig at det er behandlingsansvarlig lege, mener Aarseth.

– Hvis organiseringen av sykehusavdelingene helt tydelig viser hvem som er ansvarlig, er det ikke behov for en slik ordning. I stedet for å mase for mye om pasientansvarlig lege, bør vi heller se på organiseringen og gjøre det helt klart hvem som har ansvar for den enkelte pasient, sier Hans Petter Aarseth.

... fungerer inte

I Sverige har det siden begynnelsen av 1990-tallet vært lovpålagt med pasientansvarlig lege når det er nødvendig for å ivareta pasientsikkerheten. I det ligger at man kan la være å oppnevne slik lege ved enklere sykehusopphold. Til tross for lovpålegg fungerer ikke ordningen slik den var tenkt. Noen ste-

der fungerer det ypperlig, andre steder overheadet ikke, mener Robert Wahren i den svenske legeforeningen.

I Danmark er det avtalebestemt mellom regjering og sykehuseiere at en helsearbeider, lege, sykepleier eller et team, skal ha ansvar for den enkelte pasient. Siden 1. januar 2000 skal én av disse ordningene være innført ved alle danske sykehusavdelinger. – Det er stor variasjon mellom de enkelte avdelinger på hvordan dette organiseres. Legenes arbeidstid og det faktum at pasienter flytter mellom avdelinger, har ført til at det flere steder er etablert team på tvers av avdelinger, opplyser Peder Ring i Amtrådsforeningen.

– Ingrid M. Høie, Tidsskriftet
ingrid.hoie@legeforeningen.no

Litteratur

1. Forskrift om pasientansvarlig lege m.m. av 1. desember 2000 med hjemmel i lov av 2. juli 1999 nr. 61 om spesialisthelsetjenesten m.m. § 3-7.
2. Norges offentlige utredninger. Pasienten først! Ledelse og organisering i sykehus. NOU 1997: 2. Oslo: Statens forvaltningstjeneste, Seksjon statens trykning, 1997.
3. Ohnstad B. Pasient-, informasjons-, journal- og behandlingsansvarlig. Tidsskr Nor Lægeforen 2001;121: 977-8.